

A szovjet pénzügyei

Írta:

Faragó Miksa

az Osztrák Magyar Bank ellenőre

1919 március 22 ének reggelén Budapest főváros lakossága arra ébredt, hogy az államforma megváltozott. Magyarország népköztársaságból tanácsköztársasággá változott s minden átmenet és előkészítés nélkül szövetségesévé lett a magyarság évszázados ellenségének: Oroszországnak. A részekre bomlott, nihilista Oroszországnak. Súlyos aggodalom szállt a lelkekre s egy kérdés lebegett az ajkakon: mi történt itt? . . . Mi fog itt még minden történni? . . .

Mi történt?.: *Árulás!*

Károlyi Mihály 21-én délután előzetes tárgyalás után átadta a hatalmat Kun Béla és társainak, kik államellenes üzemek, izgatás, felbújtás és kommunisztikus cselekedetek bünei miatt több -hét óta a gyűjtőfogházban őrizet alatt állottak.

Magyarország államformájának megváltoztatása a börtön falai között történt s pedig úgy, hogy Károlyi Mihály átadta a hatalmat az egyesült kommunista és szociáldemokrata pártnak, a munkatanács pedig erre kikiáltotta a proletárdiktatúrát. És hogy soha senki se vethessen semmit a másiknak szemére, egy héttel később, március 28 án, a kommunista párt beolvadt a szocialista pártba.

A proletárdiktatúra kikiáltásával megkezdődött a "*társadalom átalakítása*" Marx és Lenin receptje szerint. Semmi sem szent többé. Minden semmi már, ami eddig szent és sértetlen volt és a társadalom átalakítása egyenlő a régi társadalom minden intézményének és egész berendezésének céltudatos lerombolásával. Páratlan vehemenciával és minden átmenet nélkül megkezdték a pusztítást.

Legelső stációjuk a bankok világa, első intézkedésük a *pénzintézetek szocializálása volt*. Meg kell azonban vallani, hogy a szocializálás fogalma azon a napon, mikor a kommün átvette az uralmat, korántsem volt már idegen. Úgy a fővárosban, mint a vidéken a Károlyi-uralom zavaraiiban mind gyakoribbá vált egyes vállalatok és földbirtokoknak munkások vagy parasztok által történt megszállása. Így legelső volt pl. a fővárosban a *Közúti vasút* kommunizálása, melyet március 12-én maga a kormány rendelt el. Egyidejűleg ezzel számos helyről érkezett vidéki birtokok lefoglalásának híre is, ami akkor, miután a Berinkey kormány még csak titokban sandított a gyűjtőfogház felé, kormányintézkedést vont maga után. Március 19 én ugyanis, tehát abban az időben, mikor már tárgyalások folytak a hatalom átadása felől, minisztertanácsi

határozat folytán rendeletileg tiltotta be a földművelésügyi miniszter a birtokok egyéni kisajátítását, ami azonban vajmi keveset használt, mert az ezen rendeletet követő két napon át is számos helyről érkezett be erőszakos birtokfoglalás hire.

Március 22-ének reggelétől kezdve, ezután nem volt többé szükség erőszakra; az államforma megváltozott. S ezen minden megváltozott. Az egyéni birtok majdnem semmi s a jelszó: *MIN-DEN AZ ÁLLAMÉ!*... Föld, ház, bútor, ékszer... minden ... minden. A pénzüzetek s a bennök felhalmozott saját és idegen vagyon is.

Március 22-ikén reggel, mikor a bankfiúk be akartak menni hivatalukba, katonaság állta el az utat. Senki sem mehetett a kapun, vagy a lépcsősarnokon túl. A katonaság az éj folyamán megszállta az összes pénzüzeteket s ezzel az új államforma vezetői birtokba vették a kormányzáshoz szükséges anyagi eszközöket. A pénzüzetek tisztviselőinek bizalmi emberei a tisztviselők szociális szervezetébe: a Pénzüzeti Tisztviselők Országos Egyesületébe siettek irányítás és hírek beszerzése céljából. Ott már együtt volt az egyesület vezetősége s körülben voltak Varga és Székely pénzügyi népbiztosok is. Eppen azon dolgoztak, hogy az intézetek számára kijelöljék az új vezetőket s ami ennek folyamánya: hogy rendelkezzenek a régi vezetők egyidejű eltávolítása iránt. Reggel tíz óra tájban már csaknem minden intézet megkapta a rendelkezést s egy, a tisztikar kebeléből delegált bizottság az *"ellenőrző megbízottak"* tanácsa vette át a vezetést. Az államformaváltozás oly meglepő körülmények között történt, s a polgári társadalmat oly váratlanul érte, de főként azért, mert néhány Oroszországot járt agitátoron kívül senki sem tudta, hogy mi készül tulajdonképpen s mi a változás lényege, a pénzüzetek átvétele minden incidens nélkül, teljesen simán történt. Még csak nem is tiltakoztak sehol a régi vezetők, hanem csendben átadták helyeiket és a kulcsokat a megjelölt egyéneknek s a vett parancs értelmében vagy távoztak, vagy bennmaradtak az intézetben, miután a rendelet értelmében jogaiktól megfosztottak ugyan, azonban kötelességükké tétetett rendelkezésére állani s minden felvilágosítást megadni az új vezetőknek. Egyben elvették tőlük még privát szekrényeik kulcsát is és átkutatták azokat, hogy azokban nem-e foglaltatik valami olyas, ami ártalmára lehet az új berendezésnek.

A bankfiúk, miután nem ismerték az új világ eszközeit, módjait és céljait s csupán csak azt hitték, hogy ok most egy hatalmas ugrással egyszerre bankfejedelmekké lettek, engedelmes eszközeivé, végrehajtóivá váltak a szovjetkormány rendelkezéseinek. A szovjetkormány rendelkezéseiből pedig csakhamar kitűnt, hogy ők a pénzüzetekben az évezredes kapitalisztikus termelési rendvédbástyáit látják, amelyet éppen azért lerombolni s megsemmisíteni elhatározott szándékuk volt. Az összes fővárosi és vidéki pénzüzeteket elhatározották egy hatalmas állami bank keretébe szorítani, a feleslegeket feloszlatni (közte az összes magánbanko-

kat), a megmaradókat minden önállóságtól megfosztani s csupán mint az állami bank fiókját kezelni. A fővárosban ezek szerint néhány kevésszámú pénzügyintézet maradt volna, a vidéki nagyobb városokban pedig legfeljebb egy-egy, néhol azonban ez az egy is egy egész vidéki körlet céljait szolgálta volna. A pénzügyintézeteknek illetően, minden önállóságától megfosztott hálózatát két hatalmas intézet hatáskörébe utalták s pedig: a fővárosiakat a Pénzügyintézeti Központ, a vidékieket a Postatakarékpénztár hatáskörébe. E sorok írójának nagy rábeszélésébe került, míg keresztül tudta vinni, hogy az Osztrák-Magyar Bank, mint amelynek vagyona nemzetközi figyelem és védelem alatt áll, teljes érintetlenségében fenntartassák (legalább a szabadság közeli lejáratának idejéig) s a két hatalmas oszlop: a Pénzügyintézeti Központ és a Postatakarékpénztár közt, mint valutabank intézhessen az ügyeket. Céлом ezzel az volt, hogy a sok megbízhatatlan elem, a mob, amely a népbiztosokkal együtt került ki a börtönökből s amely azonnal fontos pozíciókba ült, el ne foglalhassa a jegybankot, amivel a bankjegyek nemzetközisége révén az összes népeknek kiszámíthatatlan károkat okoztak volna, örömmel állapíthatom meg, hogy a nemzetközi érdekek védelmére való törekvésem teljes sikerrel járt s a bankóprés a jegybank régi, becsületes, nagyrészt megbízható tisztikarának kezén maradt s az Osztrák-Magyar Bank fennállása is biztosított.

A többi bank önállósága azonban teljesen megszűnt s működési köre is teljesen eltolódott. Ezután a bank nem kereseti társaságként szerepelt, hanem a kömmün legfőbb számszéke s mindennek leszámoló és ellenőrző hivatala. Ezen célból egy nagyszabású "revizori szövetség"-et létesítettek, amelynek hatáskörébe tartozott az összes szocializált intézmények irányítását s ellenőrzését vezetni s az ellenőrzők kiképzéséről gondoskodni.

Mindezen berendezést s amiket a következőkben leírok, nem a magyar tanácsköztársaság népbiztosai, vagy azok csatlósai konstruálták meg, hanem minden nemzeti és helyi érdek félrelökésével, lekopírozták Oroszország berendezkedését. Nem tanultak a történelemből semmit s nem vették figyelembe, hogy minden csak úgy életképes, ha a hazai és földrajzi fejlődéstörténeti viszonyok figyelembevételére alapján készül, ők egy sablon szerint akarták kormányozni a szenegáli "fekete földműves szegény" s a kifinomult kultúrnépek ügyeit, ők nemcsak az eszmét hozták Oroszországból, hanem a módszert s annak eszközeit is. Mindjárt a kömmün első napjaiban repülő érkezett Oroszországból s fontos ügyiratok-közt egy vaskos, 1100 oldalas könyvet is hozott magával, amelyet Lenin küldött. Szovjet-Oroszország összes gazdasági vonatkozású rendeleteinek gyűjteményét. Miután azonban a pénzügyi népbiztosok egyike sem tudott oroszul, se Lengyel, se Varga, se Székely, elrendelték a nagy mű lefordítását. Ötven Oroszországot járt embert toborzott össze Lengyel népbiztos és megparancsolta annak lefordítását. Két nap alatt készen volt a fordítás: a tudományok tudománya. S ezen recept szerint folyt

a nagy feladat megoldása: *Oroszországot csinálni Magyarországból!* Lerombolni a régi oszlopokat s helyébe újakat emelni. Egyidejűleg. Amikor tehát kimondatott a pénzüzetek önállóságának és a magánvagyonnak megszűnte, elrendeltetett a szocializálás bevezetése, amely a március 26-ikán kiadott rendelet alapján kezdődött. Egy átmeneti időre meghagyták a magánvagyon egy részét s csak éppen abban nem tudtak megállapodni, hogy mi legyen a határ. 50—150.000 korona közt ingadozott megbeszéléseikben a határ, de döntenit sohasem tudtak, mert a "földműves szegény"-nyel: a paraszttal, sohasem mertek az élelmezési kérdés miatt kikezdeni: A parasztságtól való ez a félelmük állandó maradt s mindvégig a városi lakosságot nyomorították a szocializálással. A falusi és tanyai nép gazdagodása mellett a városi elem nyomorogott és koldusbotra jutása szemlátomást közeledett. Ingatlanait ugyanis elvették, lakását lefoglalták, ékszerét/ és érték-papírjait deponáltatták. Ez utóbbiaknak ellenértékét — beleértve a betéti könyvecskéit is — a vagyonmaximum erejéig folyószámlán akarták és irták is részben a fél javára, amelyből havonta egy maximumot — 2000 koronát — készpénzben kivehetett. Átutalásokat alig-alig lőhetett eszközölni egyik számláról a másikra s nehogy a vagyonmaximálásra vonatkozó rendeletet kijátsszák több számla nyitásával, elrendelték, hogy mindenkinek csak egy helyen lehet számlája s a számla tulajdonosa köteles személyazonosságát igazolni. Ez a rendelet az orosz mintakönyvben a burzsuj proletárizálása címet viselte s célja az volt, hogy egy rövid átmeneti idő leteltével koldusbotra juttassa az előbbi rend vezető osztályait. Elérni vélték ezt oly módon, hogy mesterséges eszközökkel is növelték a drágaságot s ezzel akarták kényszeríteni a tőkés osztályt arra, hogy felemészse tőkéjét és megélhetésének biztosítása céljából munkába álljon s beilleszkedjék véglegesen a kommün rendjébe s függővé váljék ettől.

A pénzüzetek szocializálásával egyidejűleg egy március 25-ikén kelt rendelet alapján megkezdődött egyéb vállalatok szocializálása is, melyek ügyének intézésére *"a szociális termelés népbiztoságá"-t* állították fel, élére Varga Jenővel, aki a pénzüzetek mintájára az iparvállalatok élére *"termelési biztosokat"* állított a munkástanácsok irányítására. Az ipari és egyéb szocializált üzemeknél aztán éppen úgy jártak el a vezetőkkel és volt tulajdonosokkal, mint a pénzüzeteknél. Azzal a különbséggel mindenesetre, hogy míg a pénzüzetek élére állított ifjak csaknem kivétel nélkül az intelligens elemből kerültek ki, addig különösen az ipari vállalatok munkástanácsa és termelőbiztososa a nagyhangú agitátorok soraiból rekrutálódott, akik a régi vezetőket és tulajdonosokat sok helyen a legbrutálisabb módon dobták ki a saját műhelyükből s fosztották meg őket még a betevő falattól is. Számptalan ilyen példa közt legmegdöbentőbb a magyar ipar legkiválóbb képviselőjén és büszkeségén, Thék Endre bútorgyároson elkövetett, brutalitás.

Thék Endre jószívűsége és szociális intézkedései mintaképei

egy fenkölt gondolkozású, tisztalelkű munkásbarátnak. Munkásai az első napon kidobták az utcára s mikor azt kérdezte, hogy miből éljen tehát meg ezután az ő majdnem 90 évével, azt választák neki, hogy elég nagy a szakálla, menjen portásnak. . .

Néhány nap múlva szegény Thék Endre meghalt. S még ekkor is üldözték: nem engedték a családi sírboltba temetni. . .

Gyakori eset volt az olyan is, amikor a gyár nagylelkű munkástanácsa telefonkezelőnek alkalmazta a tulajdonos leányát vagy feleségét. Weiss Manfréd muníciógyárában minimális fizetéssel alkalmazták Weissnak mérnök fiát.

A pénzügyi és szocializálási népbiztosságok élén, mint általában a többiek élén is, csupa doktriner állott. Varga Jenő 35 éves tanár, a "Népszava" közgazdasági rovatának vezetője volt; több könyvet írt, amelynek értéke igen csekély; nagyrészt komplikációk. Székely Béla népbiztos egy üresfejű bankfiú. Lengyel Gyula bankkormányzó s később a Népgazdasági Tanács elnöke, kereskedelmi iskolai tanár. Fanatikus kommunista, kegyetlen ember; nagy a munkabírása és nincs minden gyakorlati érzék híján, 31 éves, Lengyel titkárja: Vermes Jenő, 22 éves. Rendkívül intelligens, igen jómódú gyerek. Behízelegte magát Lengyel kegyeibe s ezen a réven valóságos diktátorrá nővi ki magát, ki minden írásbeli meghatalmazás nélkül, a saját iniciatívájából rendelkezik milliók felett. . .

*

Egyáltalában le kell szögezni, hogy a szovjet alatt mily tág tere nyílt a kezdeményezésnek, a bátor és a — pimasz fellépésnek. Az esetek legtöbbszörében a fellépés milyensége döntötte el a sikert. Arrogáns követeléssel és parancsolással a legkritikusabb ügyek is el voltak intézhetők. S miután ez a fellépés leginkább a szélhámosok tulajdonsága, elgondolható, hogy hogyan hemzsegett ezektől minden hivatal. S ahogy ilyen viszonyok közt másként nem is lehet, mindenütt óriási az összevisszaság s hatásköri Összeütközés. Mindenki a saját szakállára dolgozik és hatáskörét is csaknem mindenki önmaga állapítja meg. Bélyegzők jogtalan készíttetése és használata állandó gyakorlat. A népbiztos bélyegzőjét nyugodtan felhasználja a legfontosabb ügyek elintézésére egy kis titkárociska vagy gépiró kisasszony is. Így keletkeznek aztán az elképzelhető legjogtalanabb parancsok és rendelkezések. Én pl. kiszabadítottam embereket, adattam burzsujoknak tiltott útlevelet, megparancsoltam részükre kordonok megnyitását, betiltottam rekvirálást, megsemmisítettem feljelentéseket, stb.. . . stb.. . . De mit csinálhatott az ezernyi lelkiismeretlen ember? Hiányzott a tekintély s *a tekintély hiánya a felelősség hiányát eredményezte.* A tekintély hiánya okozta a fegyelem megszűnését a hivatalokban és műhelyekben, amely odáig fajult, hogy június 24-ikén már a szociális termelés népbiztossága is tanácskozik a csökkent munkateljesítményeknek a magasra emelt munkabérekkel való Összhangba hozataláról. Június 26-ikán maga a népbiztosság jelenti hivatalosan, hogy *a bányászok munkateljesítménye 50 százalékra szállt le* s július 20-ikán a népgazdasági tanács rendeletet bocsát

ki a munkafegyelem helyreállításáról. A szabotázs mind általánosabbá lesz. És ahogy a munkás nem ismer munkafegyelmet, úgy a tisztviselők s vezetők — különösen az utóbbiak — nem akarnak ismerni *elszámolási fegyelmet* s a gazdasági életben szokásos formák betartását. A "bürokrácia megsemmisítése" címén állandó bajom volt velük, mert 10—20 milliós kifizetéseket, sőt egy ízben egy 220 milliós kifizetést is, 4—5 centiméteres számológépdula ellenében akarnak felvenni s a csekk felhasználására nem akarnak rászokni. Csepelen volt felállítva a pénzverde. Napokon át folyamatban volt már a verés és nem szállítottak mégsem semmit a központba. Nagy utánjárás után végre megtudtam, hogy maguk a munkások foglalták le a gyártott összeget, mert náluk is hiány volt aprópénzben. Mikor óvást emeltem ez ellen, a kormányzó azt mondta, hogy ez rendben van... Lengyel kormányzónak rendben volt a dolog, mert a csepeli munkástanács vakmerően lépett fel. Ez imponált neki, mint ahogy imponált neki minden vakmerő dolog... Imponált ezeknek a saját módszerük: a vakmerőség! Vakmerőség, amelynek az ország, kábultságánál fogva bedűlt. Az összeesküvők egész tábora nem lehetett nagyobb 30—40 főnél, kik március 21-ikén délután magukhoz ragadták a kormányrudat. Ha ekkor akad száz elszánt, bátor férfi, azok összefogdoshatták volna az egész bandát s a pusztá tenyerükkel visszafogdhatták volna az egész társaságot a gyűjtőfogházba...

Rendkívül nagy volt az ügyek menetére Szovjet-Magyarországon a nők befolyása. Legcsodálatosabb a dologban az, hogy a férfifezetőkkel ellentétben a nők legnagyobb része jó, sőt előkelő családból származott. Lengyel bankkormányzó körül két ilyen hölgy volt állandóan: Gosztonyi Mária és egy Jossipovich-leány. Mindkettő intelligens, nagyműveltségű nő, de mindkettő exaltált lelkület. Mindennemű jogi érzék híján, mindenre kaphatók voltak. Agitációra éppen úgy, mint akármily merész más vállalkozásra. Gosztonyi Máriára ráruházta Lengyel népbiztos a bankógyári ügyek intézését. Megkérdeztem Lengyeltől, hogy milyen minőségben, mire azt felelte, hogy "népbiztosi" minőségben. "Mária épp olyan népbiztos, mint én" — mondta Lengyel s Mária átvette a legkényesebb ügy legfelső intézését: 16 banknyomda vezetését. Szerencséjére az országnak, hogy ebbe én sehogy sem tudtam beleszerezni s Máriával, aki nem ismerte ravasz tervemet, aláíratam egy parancsot, amely utasítja az Osztrák-Magyar Bank budapesti főintézetét, hogy vegye át a bankjegynyomdák ellenőrzését s lássa el azokat személyzettel. Ha ez a trükköm nem sikerül, akkor sohasem tudhattuk volna meg pontosan, hogy mennyi bankjegy került forgalomba, mert annyi klisé t loptak volna, amennyit akarnak. így legalább az ellenőrzés szigora biztosítva maradt.

Nagy szerepet játszottak a nők, különösen a fővárosi tanító-nők, az agitációkban is. Részint közvetve, részint közvetlenül. A banktisztviselőket is állandóan nyugtalanították agitációkkal s a főműhelyben, mely a Pesti Magyar Kereskedelmi Bankban volt, nagy szerepe volt egy nőnek, ki miatt egyszer én is komoly ve-

szélybe kerültem egy erélyes leintés miatt. És ezek az agitációk nem maradtak minden eredmény nélkül. Ezt gyakran tapasztalhattuk a személyzet kívánságainak előterjesztésénél. Így az egyik hivatalos pl. azt kívánta tőlem, hogy "most már, hogy a proletariátusé a hatalom, befolyást kell adni a proletároknak az üzletvitelbe is, így pl. cégjegyzési joggal a szolgálkat is fel kell ruházni". Megmagyaráztam neki, hogy a diktatúra én szerintem nem azt jelenti, hogy az irodaszolga diktáljon. Más alkalommal pedig a szolgálk küldöttsége kijelentette, hogy többé nem seprik a hivatalt a szolgálk; erre vegyünk külön személyzetet... Elrendeltem, hogy ezután kétszer seperjenek naponta, mert különben forradalmi törvényszék elé állítatom őket... Ez hatott: csend és rend lett.

A demoralizáció mindenesetre hosszú időn át éreztetni fogja hatását az alkalmazottak soraiban.

Azokban a termekben, ahol ezek a jelenetek lejátszódtak, volt a szovjetkormány boszorkánykonyhája: a *bankógyár főparancsnoksága*. Innét intézte Lengyel Gyula népbiztos-bankkormányzó az Osztrák-Magyar Bank bankjegyeinek hamisítását s a Postatakarékpénztár pénzjegyeinek kibocsátását. Az előbbit április elején kezdte meg, az utóbbit május közepén. Minden jel arra vall, hogy az Osztrák-Magyar Bank jegyeinek utánzását kormányzótanácsi döntéssel határozták el. Mikor Lengyel bankkormányzó április első napjaiban tudatta velem, hogy utánoztatni fogja a bankjegyeket, nyomatékkal hangsúlyoztam előtte, hogy ez közönséges hamisítás, mire ez volt az egyszerű válasza, hogy ő ezt jól tudja. Lebeszélni megkíséreltem. Tudományos és pénzügyi érveket s történelmi indokokat soroltam fel előtte, mire az volt a válasza: "nem akarok Kerenszky bankót!" S azután hiábavaló volt minden beszéd, a hamisítást megkezdette. Csak annyit tudtam még elérni, hogy Lengyelnek április 10—18-ika közti bécsi tartózkodása idején, midőn a bankjegyek számoztatására került a sor, elrendeltem, hogy úgy a 200, mint a 25 koronások feltűnően elütő számozást kapjanak az eredetiektől. Ez az eltérő számozási rendszer hozta csakhamar a szovjetre a legtöbb veszedelmet, mikről alább fogok szólni.

Az Osztrák-Magyar Banknak összesen négyféle bankjegyét hamisította a szovjetkormány: a 200-as és 25 koronást, továbbá 1 és 2 koronást. Hogy éppen a 200-as és 25 koronásokkal kezdte, az nem éppen véletlen s abban leli magyarázatát, hogy ezeknek kliséi Pesten voltak. Az 1 és 2 koronások kliséit Lengyel bankkormányzó itt csináltatta két szakművészszel. Hogy aztán nem folytatta a többi bankjegy hamisítását, az csupán abban leli magyarázatát, hogy a technikai felszerelés hiányzott hozzá. Ha víznyomásos paprt tudott volna előállítani s lett volna megfelelő festéke, akkor megcsináltatta volna a többinek kliséit is és bizonyára gyártatta volna is — ha elég ideje marad reá. A jószándék ehhez nem hiányzott, mert erről tárgyalásokat is folytatott szakértőkkel. És nemcsak ezen bankjegyek, hanem mások hamisítása is el

volt határozva. Azon első alkalommal, midőn tudatta velem hamisító szándékát s én itt szemére vettem, hogy hiszen ez hamisítás, cinikusan azt mondta, hogy "igen, ez hamisítás". "De nem fogom mindig csak ezt hamisítani" — monda — "hanem, ha a miénken megtanultam a mesterséget, majd csináltatok frankot és font sterlinget is."... A vér majd meghűlt bennem, pláne arra, amit még ezután hallottam tőle. *Kijelentette, hogy a rendőrségi iratokból kikeresteti — ha nem akad megfelelő művészekre — a leghíresebb bankóhamisítók névsorát s előszedeti őket, esetleg a börtönökből is és azokkal csináltatja meg a hamis kliséket.*

Hogy ezt meg is tette volna, az egészen bizonyos. Betörőkkel és hasonló individuummokkal szívesen dolgozott Lengyel, mert a burzsuj-társadalom erkölcsi felfogása őt nem érdekli s ha a cél megkívánja, minden eszköz jó. Tapasztaltam ezt a hajlandóságát egy alkalommal, mindjárt kezdetben. Az ékszerek lefoglalásának első idejében volt. Nyomozónak ajánlkozott egy markos alak s hivatkozott arra, hogy ő már értékes szolgálatokat tett a rendőrségnek. Lengyel kormányzó telefonált Seidler Ernő főkapitánynak s megkérdezte, hogy ki ez az alak s ismeri-e. Seidler főkapitány azt felelte, hogy ismeri, ez az ember Budapest leghíresebb betörője s most szabadult ki a börtönből. Egyébként ült már Európa minden államának börtönében... Lengyel bankkormányzó erre rögvést kiállítatott számára egy igazolványt, hogy, joga van "kutatni" eldugott ékszerek után. . . Két hét múlva Lengyel bevallotta, hogy a vörös őrség elfogatta ezt az alakot, mert asszonyokat fogdosott össze és elszedte a fülbevalóikat s behatolt a lakásokba s ott kutatott a siffonokban a bankkormányzó igazolványának előmutatása mellett. . .

Azonban nemcsak az egyénekben nem volt a szovjetkormány válogató, hanem az eszközökben sem, mit már a fentiek is eléggé igazolnak. De még drasztikusabbá válik a dolog, ha néhány fényugárt bocsátunk pénzügyi manipulációik sötét tömkelegébe.

Április végén, mikor a románok elérték a Tisza-vonalat, minden elő volt készítve arra, hogy csendben átadják a hatalmat. Több célzás arra enged következtetni, hogy egy 14 üléses repülőgépen, melyet Albertfalván meg is találtak, szándékoztak a népbiztosok Oroszországba menekülni s ebben csak a nagy szélvihar, mely egy hétig állandóan tartott, gátolta meg őket. Lengyel Gyula bankkormányzó asztalán ott láttam a Toussaint-Langenscheit-féle nagy orosz nyelvtant, melyről meg is kérdeztem, hogy mi célból kell neki. Azt mondta, hogy Oroszországban szüksége lesz az orosz nyelv tudására... De ugyanekkor pénzügyileg is felkészültek a nagy útra s "külkereskedelmi célok" címén elvittek az Osztrák-Magyar Bankból — s kifizetettek az állampénztárral — 18—20 millió korona névértékű külföldi pénzeket. Egy kézitáskában akarták elvinni, de mivel csak apró címleteket kaptak, több ládát töltött meg az összeg. Ekkor mindenféle kétes elemeket rendeltek be a bankba s azokkal szállították el az összegeket s elrejtették, vagy elszállították ismeretlen helyre.

A külföldi fizetési eszközökön kívül belföldi, jó, "kék pénz"-ről is gondoskodtak. Ugyancsak "kereskedelmi célok"-ra felvettek az állam számlájának terhére április 10-ikén 220 millió koronát, melyből 20.0 milliót Bécsbe szállítottak, 20 milliót pedig itt tartottak s eltüntettek minden elszámolási nélkül. A Bécsbe szállított 200 millióból 150 milliót magyar ellenforradalmárok lefoglaltak s ekkor ugylátszik kifogytak a pénzből Bécsben, ahol ugylátszik nagy tervek (talán agitáció, talán internálás) céljaira nagy összegeket tartottak készenlétben. A "készlet" némi kiegészítése céljaiból, tehát május 10-ike táján a Magyar Bank és Kereskedelmi R. T. számlájának terhére 42 millió, az állampénztár számlájának terhére pedig 5 millió koronát szállítottak Bécsbe, mely összegek azonban a Magyar Bank vezetőinek ébersége következtében a bank pénztárába kerültek vissza. Május 18-ikán újabb szállítmány indult Bécs, felé: 10 millió korona kék-pénz és 3 millió korona névértékű arany húszkoronás, mely utóbbi tétel mintegy 35—40 millió korona értéket képviselt. Ezeket állítólag Segré gróf, olasz megbízott kezeihez kellett szolgáltatni Bruckban s élelmiszerek ellenértékét képviselte... Én, bár erősen figyeltem az eseményeket s különösen a pénzkezelést, sohasem tudtam meg, hogy milyen célra fordítják az összegeket s csak éppen azon körülményből, hogy *csupa "politikailag megbízható" ember hordta el a súlyos százmilliókat*, sejtem, hogy részben agitációra, részben jutalmazásokra, részben a saját céljukra — jobb időkre való félrerakással — fordították. Az a jogcím, amelyen az összegeket felvették, csak a legkritkább esetekben lehet találó és igaz, miután a népbiztosok fegyvertárának legerősebb darabja a — hamisítás volt. *Hamisítottak pénzt, bélyeget, bélyegzőket, útlevelet, neveket s bizonyára — indokot is.*

Hogy cselekedeteik büntetőjogi következményeivel ne lettek volna tisztában, azt határozottan tagadom. Igen jól ismerték. Ellenben számoltak a közeli összeomlással s az — Oroszországba meneküléssel s ezen eshetőségekre mindent előkészítettek. Ellenben tisztában voltak azzal, hogy amennyiben nem sikerül a menekvés, akkor — felakasztják őket. Egyszer, mikor május elején Lengyel előtt célzásokat tettem arra, hogy a bankjegyek hamisítása még bajba sodorja, nyugodtan mondta, hogy erre el van készülve, de szívesen hal meg. "Azt hiszi Ön, — mondotta nekem — hogy nem szívesebben lógok én ott, mint ülök itt ebben a kormányzói székben. . . És abból, ha mi néhány népbiztos, akik felelősek vagyunk mindenért, lógni fogunk, abból nagy haszna lesz Magyarországnak. Mert az aztán biztosan felrázza Oroszországot a letargiából, mozgósítani fogják az orosz parasztokat s ezek legyőzhetetlen energiával fognak áttörni a határokon." Sok fanatizmus csillogott Lengyel szemében, amikor ezeket mondotta, mégis okom van azon feltevésre, hogy nem volt olyan nagyon halálraszánt, bátor ember, mint amilyennek festette magát. Mikor ugyanis készen állt a bankfiúkból általa összeállított zászlóalj, melyet ő toborzott s amelyet úgy volt, (hogy ő fog a harctéren ve-

zetni, akkor Lengyel elvtárs elment — "politikai megbízottnak" Szolnokra és Gödöllőre... A bankzászlóalj pedig elpusztult Füleknél....

Lengyel állandóan morfondizált az ő felakasztatásáról. Mikor május 18-ikán a Postatakarékpénztár által kibocsátott ötkoronások első szállítmánya megérkezett, ideadott nekem 200 koronát, hogy ezért hozassak fel neki új ötkoronásokat. "Tudja — mondta — ma este kormányzótanácsi ülés van, amelyen meg fognak ostromolni, mint tegnap, hogy adjak nekik az új pénzből. Hát ma este majd adok nekik; hátha holnap felakasztanak bennünket népbiztosokat, akkor legyen zsebünkben legalább egy-egy ötkoronás, amit magunk csináltattunk..."

A postatakarékpénztár pénzjegyei kibocsátásának eszméje tulajdonképpen április elején merült fel először. Akkor, mikor Lengyel elhatározta az Osztrák-Magyar Bank bankjegyeinek utánzását. Én ez alkalommal nagy nyomatékkal s tudományos érvekkel igyekeztem őt tervének keresztülviteléről lebeszélni, de sikertelenül. Mikor látta, hogy miből származnak aggodalmaim, kijelentette, hogy ő minden körülmények között érvényt szerez akarátának s az ellenszegülőt forradalmi törvényszék elé állítja. Miután kollégáimat is fedezni kellett, írást vettem ezen nyilatkozatáról, mely így szól:

"Faragó Miksát, a Ptoe megbízottját utasítom, hogy parancsaimnak és rendelkezéseimnek mindenben pontosan eleget tegyen s a személyzet engedelmisségét biztosítsa. Bármely vonakodást, ellenszegülést, titokszegést, vagy parancsaimnak késedelmes végrehajtását, vagy annak elmulasztását forradalmi terrorral fogok megtorolni."

... A terrornak nem állhatott ellent senki s a bankóhamisítás megindult. Azonban még ki nem bocsátatott egyetlen darab hamisítvány sem, amikor a városban s az ország megmaradt részeiben már elterjedt a híre a bankjegyek hamisításának, mely a legnagyobb nyugtalanságot keltette. Május 21-ikén került az első 200 koronás hamis bankjegy forgalomba, de már április elsején senki sem akarta elfogadni a 200 és a 25 koronásokat. Kezdték a kék bankjegyeket eldugni s az árut és élelmiszert csak kékpénzért árusítani. Emellett napról-napra emelkedett a hiány az apróbb fizetési eszközökben: 1 és 2 koronásokban, melyet legszívesebben dugdostak el az emberek. Ezek a körülmények arra indították május elején a kormányzótanácsot, hogy elhatározták állami pénzjegyek kibocsátását a postatakarékpénztár által. Mindenekelőtt az aprópénzhiányon igyekeztek segíteni s ezért a 20 filléresek forszírozott verettetése mellett elrendelték az 5 koronás postapénz készíttetését, melynek első példányai május 19-ikén hoztak forgalomba. Ugyanekkor azonban már készült a 10 és 20 koronás postapénz kliséje is. A 10 koronás első példánya július 3-ikán került forgalomba. Ezeknek kibocsátását már nem az aprópénz hiánya okozta, hanem a kékpénz hiánya, melyet a tanácskormány sem a belföldi élelmiszer, sem pedig a felszerelések vásárlásánál,

valamint a határszéléken s a külföldön úzótt propagandánál sem nélkülözhetett. Éppen ezért a 10 és 20 koronások forgalombahozatalával egyidejűleg (július 1-én) eltiltották az 50 koronán felüli névértékű kék bankjegyek forgalmát, melyet kötelees volt mindenki beváltani postapénzre, az intézetek pedig a birtokukban volt ilyen pénzeket köteleesek voltak folyószámlájuk javára letenni az Osztrák-Magyar Bankba, vagy ugyanott beváltani azokat postapénzre. Ugyanekkor elrendeltetett az is, hogy a kékpénz, mint külföldi valuta kezelendő a többi forgalmi pénzekről elkülönítve s elkülönítve kezelendő a Károlyi-rezsim alatt készült, tehát valódi 200 koronás is. Az intézetek köteleesek voltak naponként kimutatást küldeni a kékpénz-állományról a népgazdasági tanácshoz, ahol azokat nyilvántartásban vezették s naponként rendelkeztek felette.

Ezek az intézkedések azonban nemhogy csillapították volna a kedélyeket, hanem ellenkezőleg állandó izgalomban tartották azokat. Hiszen március végén, a legelső napok egyikén megesett, hogy egy újpesti gyár termelőbiztosza brauningot szegezve mellemnek, követelte, hogy másfélmillió korona értékű fehérpénze apró kékbankjegyekre váltassák be. Elképzzelhető, milyen jelenetek játszódtak le a későbbi időben, mikor például május első napjaiban a vörös hadsereg felbomlott s a főváros felé özönlött. Naponként ezernyi ember ostromolta a bankok, különösen a jegybank kapuit s csak nagyszámú katonai készenléttel lehetett a szenvedélyek robanásszerű kitörését megakadályozni. Ekkor Lengyel bankormányzó egyáltalában beszüntette a váltást s a kékpénz kiadását ami annyit jelentett, hogy csak panamával lehetett kapni.

Minden rendelet azonban, mely a hamisítványok s a postapénz forgalmát erőszakolta, csak az elégedetlenséget növelte s végül is csődbe juttatta az élelmezési akciót, sztrájkba kergette a vasutasokat, sőt lázadásba kergetett egész csapattesteket is, melyek közül nem egy kikötötte, hogy harctérre csak akkor indul, ha kékpénzben kap nagyobb összeget... A törvényes kékpénz s a fehérhátú forradalmi bankó harca volt az ellenforradalom legerősebb tényezője s a harctéri helyzettől nem várta volna mindenki a vörös terror összeomlását, akkor már jóval előbb nyílt lázadás tört volna ki Budapesten s megbuktatta volna a szovjetkormányt. Nem segített volna ezen Kun Béláék semmiféle mesterkedése, még az sem, ha — amint tervezték s hirdették — aranyérmeket verettek volna.

Ezt ugyanis csak hirdették, de nem valósították meg, bár egészen bizonyos, hogy részint hiúságból, részint a saját használatukra készítették volna aranyérmeket — ha lett volna rá idejük, így, idő híján ez a tervük is, mint a szocializálási tervek, befejezetlenül maradtak.

A szocializálások bevezetését, amint láttuk, a pénzügyintézeteken kezdték, melyeknek élére "ellenőrző megbízottakat" állítottak. Az ellenőrző megbízottak tanácsa május 27-ikén megreformáltatott, s a bankok vezetése a "bankmunkások tanácsának" kezébe ke-

rült, július 4-ikén pedig a Pénzintézeti direktórium is feloszlott s hatásköre a Népgazdasági tanácsra ruházott, mely egyúttal a legfőbb állami számszék ellenőrző hatáskörét is átvette. Ez a tanács azután mindvégig megmaradt, ellenben a bankokban június végén már folyamatban volt az elzavart bankdirektorok reaktíválása, miután a fiatal gyerkőcökkel sehogysem boldogultak s több kárt, mint hasznot csináltak. Az intelligens "burzsuj" üldözésből ezen a téren lett először karrikatura.

Karrikatura lett tulajdonképpen már május nyolcadikán az egész kommunisztikus berendezkedés, mikor is a pénzjegyek elrejtésének s az ezzel karöltve járó jelenségek megszüntetése céljából behozták az u. n. "Szabad betétek" intézményét, melyek felett a betevő szabadon rendelkezhetett s a betét után 4 százalék kamatot is kapott. A kamat a munkanélküli jövedelem szimbóluma a kommün szótárában s mint ilyen elképzelhetetlen volt a bolsik előtt. Amikor visszaállították a kamatrendszer, bevallozták az elmélet tökéletes csődjét.

A vidéki pénzintézetek aránylag keveset szenvedtek. Ügyeiket előbb a Ptoe, később a pénzintézeti direktórium intézte. Ellenőrzésükre részint a központból, részint helyből rendelték vagy kebelbéli, vagy idegen ellenőröket. Sok helyen a munkás- és katonatanács delegált unintelligens elemeket. Ezeken a helyeken jelentékeny a pusztulás. Másutt a katonatanács erőszak alkalmazásával nagyobb összegeket folyósított, egyszerű kis cédula ellenében, minden fedezet nélkül, munkabérekre, zsoldra stb. Csak ismételt sürgetés után, így sem mindenütt, sikerült az adóhivatalból csekket szerezni fedezetül, habár Lengyel körsürgönyt bocsátott erre a célra. Szerencséje az intézeteknek, hogy a vidéki direktorok nagyrésze helyén maradhatott, vagy pedig ki tudta eszközölni, hogy az u. n. "körzeti megbízott" a vezetőség egyik tagja lehessen. A Ptoe elhanyagolta — szerencsére — a vidéket s csak annyit tett, hogy a munkás- és katonatanácsokat utasította megbízottaik kijelölésére, azután hetekig senki sem törődött vele. Végre a pénzintézeti direktórium mégis figyelembe vette őket és elrendelte tanács-ellenőrzés alá vételüket. Ennek a praktikus? életben az volt a legnagyobb hatása, hogy átutalni csakis ezekhez az intézetekhez lehetett. Egyébként a vidék begubózhatott és késhetett a rendeletek végrehajtásával. Értékpapírt alig küldtek be, bélyeggyűjteményt egyet sem, ékszereket szintén alig-alig. A felszámoltatás és fúzióra vonatkozó rendeleteket egyáltalán nem alkalmazták, mert ahol az igazgató megmaradt, vagy a tisztikar embere volt a vezető, ott ezek saját érdekükben nem nyúltak a kérdéshez, ahol pedig valami testimunkás vállalkozott, ez nem értett hozzá:

A pénzintézetek szocializálásával egyidejűleg megindult az egész gazdasági rendszer felbontása az összes gazdasági ágak összpontosításának elrendelésével. Eléggé jellemző, hogy a legelső egyike a temetkezési vállalatok szocializálása volt. . . . Úgy látszik, sok halottra számítottak. Sorban következett azután a biz-

tosítási üzletek, gyárak, ingatlanok, házak és mindenféle üzemek szocializálásának elrendelése. Közben folyamatba tétetett a magánvagyon megszüntetése címén a borkészletek lefoglalása, az ékszerek, értékpapírok, érmek, bélyeggyűjtemények, külföldi valuták és még sok más egyébnek letétbe helyezése, ami egyenlő volt az ellenérték nélkül való elkobzás előkészítésével. Az idevonatkozó rendeletek megannyija a forradalmi törvényszék elé való állítás és rögtönítés záradékával jelent meg s a lefegyverzett polgári társadalom kénytelen volt engedelmeskedni. A bankok páncélszekrényeinek felnyitása, tartalmuk leltározása, sok esetben pedig elvitele is elrendeltetett. Ugyiszintén elrendelték a külföldi követelések bejelentését is, melyet lefoglalni és igénybevenni elhatároztatott. A külföldi állampolgárok tulajdonjogait eleinte respektálták, de már május 21-ikén elrendelték a külföldi honosok értékpapírjainak letétbehelyezését is. Július 30-ikán azután Kun Béla jegyzéket intézett Ausztriához, melyben kijelenti, hogy a külföldi papírokat nincs szándékában lefoglalni... Ez a hatyúdala volt és vele az internálásának kényelmét készítette elő.

A bolsevizmus demoralizáló hatását élénken jellemzi a szovjet bútorakciója, mely szoros és szerves összefüggésben van az élelmezési és lakásügyekkel, de különösen az utóbbival. A bútorkészleteket csak úgy, mint a többi javakat összeírták, s az ellenértéknek fehér pénzben folyószámlára való jóváírása ellenében nyomban birtokba vették. A bútort az Országos Lakáshivatal kapta, mely köteles volt a szétosztásról is gondoskodni. Miután pedig lakást elsősorban az újonnan összekeltek kaptak, ezer és ezer házasság kötöttet előre meghatározott időtartamra, mely néha egy hétnél is kisebb volt. Az esküvő alkalmával kipanamázták a lakást, melyhez házhozszállítva megkapták a bútort is. Amint a lakás be volt rendezve, az előre megállapított terv szerint a lakást magas áron eladták, a hasznot megfelezték, és aztán nyomban eladták. Könnyen teheték: az esküvő minden előzetes bejelentés nélkül, az anyakönyvi hivatal folyosójáról behozott két ismeretlen tanú jelenlétében néhány pillanat alatt megtörténhetett és az elválás szintén alig vett több időt igénybe. És akkor közzétették a statisztikát, hogy Szovjet Magyarországon hogyan emelkedik a házasságok száma. Az elvadások számát nem mutatták ki.

A főváros lakásínsége óriási méreteket öltött, melyet a szovjet brutalitása sem tudott enyhíteni. Május 29-én Kun Béla indítványára elhatározták, a főváros tehermentesítését "az inproduktív lakosság eltávolítása" útján, ami összesen néhány "galíciai árdragító kiutasítását eredményezte és egyes családok összeköltöztetését. Bizonyos elemeknek a fővárosból való eltávolítását egyébként az élelmezési válság is egyre jobban megkövetelte. A szocializálás e téren éreztette talán legsúlyosabban a hatását. A legáltalánosabb fogyasztási cikk beszerzése is nehézségbe ütközött, néha pedig egyáltalában lehetetlen volt. A centralizációt e téren az április 23-án felállított "Közélelmezési Tanács" vezeti be, mely hármas rendszerű élelmezési alapot állapít meg. Megállapítja mindenekelőtt

azt, hogy minden csakis jegyre kapható, jegyet pedig kétféle vezetett be. A kétféle jegy szerint elsőrangú ellátásban részesülnek a fizikai munkások, orvosok, nyomorékok és munkanélküliek. Másodosztályú ellátást élveznek tisztviselők és tanítók. Aki ezen kategóriák egyikébe sem tartozik, vagyis a burzsuj, az nem kap jegyet... Az dögöljön meg, ahogy Szamuely kifejezte.

Ez a terv azonban elejtetett, de a viszonyok kényszerítő hatása alatt azonban május 29-én elhatározták, az "inproduktív lakosságának a fővárosból való eltávolítását s az élelmezési ügyeknek egy háromtagú diktatori hatalommal felruházott bizottság hatáskörébe való utalását, mely azonban szintén feloszlott. Végül ugyanis belátták, hogy az élelmiszerválságot csak élelmiszerekkel lehet megoldani. És ekkor a népgazdasági tanács július 14-én elhatározta egy importáció létesítését, hivatalból intézett állami — csempészet útján..

Sok kalamitást okozott s a készletek teljes kiapadása miatt csődbe jutott a szovjetnek a kereskedelem szocializálására vonatkozó akciója is, amely azzal kezdődött, hogy március 25-én elrendelték az üzletek bezárását, 26-án pedig azok leltározását s a leltározás megejtéséig mindennemű elárusítás szüneteltetését. Április 2-án pedig elrendelték, hogy eladni csak azok részére lehet, akik szakszervezeti igazolványukat előmutatják. Kényszerűségből mindenki sietett felvétetni magát valami szakszervezetbe, hogy élelmet szerezhessen. S amikor mindenki belépett a szakszervezetbe, akkor a szakszervezet besorozta az embert és be is szállította — a vörös hadseregbe...! Egyébként az üzletek megnyitása után néhány napon belül minden üzlet teljesen kiürült. A pénz értékének csökkenése és a devalvációtól való félelem miatt, mindenki szabadulni akart a pénztől és a .leglehetősebb árut is, bármily magas áron és lehető nagy mennyiségben halmozták fel az emberek. A kereskedelem szocializálását legjobban az jellemzi, hogy a szomszéd községek bevonása által megnagyobbodott s egymillió és nyolcszázézer élelmiszerjegyet igénylő főváros minden szükségletének ellátására összesen 300 üzletet, mint az Általános Fogyasztási Szövetkezet részeit akarták meghagyni s az összes többit ezekbe beolvasztani, illetve végleg feloszlítani. A kiskereskedelmet, amelyet pedig Oroszország is meghagyott, teljesen eltörölték. Június végén a legtöbb üzlet, teljes áruhiány miatt már be volt zárva s egy irkát, vagy egy ceruzát is csak utánjárással lehetett megszerezni.

A kereskedőknek okozott kár azonos természetű az üzemek tulajdonosainak okozott károkkal.

Legmaradandóbb és legnehezebben heverhető ki, mert komplikáltaságánál fogva legsúlyosabb természetű, az ipari üzemek szocializálása következtében okozott kár. Az ipari üzemek szocializálását, az üzemek leltározásáról április 1-én kiadott rendelet vezette be, melyet nyomon követett a termelőbiztosok kinevezése, akiknek szava a munkástanács mellett döntő volt a vezetésben.-A tulajdonost, valamint a régi vezetőséget legtöbb helyen végleg el-

távolították minden kártérítés nélkül. A vállalat pénzszükségletét a megejtett revízió s az azt követő átvétel után a Pénzintézeti Központ látta el, míg azonban az átvétel meg nem történt, addig az a pénzintézet volt köteles a pénzellátásról gondoskodni, amelyik a vállalatot eddig is financírozta. Elrendeltetett, hogy miután a pénzintézet is, meg az iparvállalat is az államé, a pénzintézet munkabérekre és anyagbeszerzésre még fedezet híján is köteles az igényelt összegeket kiutalni. Ez a rendelet a legnagyobb panamák és visszaélések elkövetésének tág teret nyújtott. A munkások bérét és illetményeit hallatlan magasra emelték s ezek az összegek akkor is fizetendők voltak, ha az üzem nem is működött. A gyárak anyag- és árukészletét, sőt gépeit és fölszereléseit is más üzemekhez disponálták s néhol az áruk ellenértékét még a mai napig sem írták a vállalat javára. A vállalat részére történt fizetések ellenben mindenütt elő jegyeztették, a vállalat számlája terhére. A vörös hadsereg részére történt szállítások egy jórésze még mindig nincs sem elismerve, sem kifizetve. Miután a deficittel nem törődött senki, ma minden vállalat passzív, amelyekben az üzem újrafölvétele csaknem lehetetlen. A bolsevizmus ugyanis a vállalatokat teljesen kiforgatta tőkéjéből és eladósította a bankoknál. Ugyanis a folyószámla követelést teljesen felemésztették s az azután kifizetett jelentékeny munkabérek összegével meghitelezték a számlát. Ma tehát a vállalatoknak pénze nincs, hitele nincs, a gépeket vagy a kommün szereltette le, vagy a románok vitték el. Vagy pedig elromlottak. Ennek ellenében az ingatlanok terhére nagyban folyik az előjegyzés, a termelőbiztosok gazdálkodása miatt. A vállalatok passzivitása olyan méretű, hogy a kereskedelmi törvény értelmében most csődöt kellene kérniök maguk ellen.

A legsúlyosabb teher s a legaggasztóbb tétel egész gazdasági életünkben az u. n. "szovjet-követelések" kérdése, amelyet a fedezet nélkül való kifizetések és szállítások idéztek elő a pénzintézetek, kereskedelmi és ipari vállalatok károsodását összefoglalva, több milliárdról van szó. S míg ez az ügy nincs elintézve, addig mozdulatlanságra van kárhoztatva minden vállalat.

Augusztus 4-én helyreállított a társadalmi rend alapja: a magántulajdon szentsége. A házak szocializálása megsemmisített s a pénzintézetek és vállalatok visszaszálltak magántulajdonba. Ezzel 133 napi uralom után megbukott a kommün rémuralma és rablógarázdálkodása. A pusztulás azonban, amely a vörös áradat nyomán járt, még mindig nem szűnt meg, utórezgése még számoa áldozatot kivan és hatása kiszámíthatatlan. Évtizedek megfeszített munkája lesz szükséges ahhoz, hogy a pusztítás nyomai eltakaríthassanak.

Ezekben a sorokban nem terjeszkedhettem ki a rémes visszaélések ezer és ezer esetére, amit a bolseviki gazdálkodás okozott s csupán odavetett vonásokkal igyekeztem megrajzolni azt a műhelyt,

amelyből a társadalmat felforgatták. Igyekeztem bemutatni, hogy a bolsevizmus azon módoknál és eszközöknél fogva, amelyet céljai elérésére igénybe vesz, nem csak magyar, hanem nemzetközi veszedelem. S e tekintetben csak két tábor lehetséges: kommunisztikus-nihilista és kapitalisztikus. A kommunizmus elleni küzdelem tehát kell, hogy szintén nemzetközivé tétessék.

Magyarország ezer éven át bástyája volt a nyugati kultúrának. Most itt tört meg a nihilizmusnak keletről jövő veszedelme is. Földrajzi fekvése predesztinálja Magyarországot arra, hogy úgy mint eddig, őrt álljon a nyugati kultúra felett.

